

«Gazteek eta etorkinek bizkarra ematen badigute jai daukagu»

Josep Ruaix (Moià, Bartzelona, 1940) gramatikaria eta apaiza da. Katalan duina nahi du. Horretarako helburua argi dauka: ahalik eta hiztun gehien lortu eta ahalik eta ondoen hitz egin. Ez du ordea, hiztunek hizkuntzarekiko duten zuzentasun eta jatorriasun gabeziak aztoratzen. Elkarrieketa Vilaweb agerkarian egin diote eta pasarte batzuk ekarri ditugu hona.

| JORDI BADIA, ASSUMPCIÓ MARESMÀ |

“Kazetariak ez dute mailarik hoberena, baina ezin dugu askoz gehiago eskatu”.

Katalanaren egoerak asko kezkatzen al zaitu?

Bai, oso kezkatuta nago, baina era berean itxaropen handia daukat. Fabrak [Pompeu Fabrak katalanaren gaur egungo araudia ezarri zuen] esaten zuenari jarraitzen diot: “Inoiz ez dira alboratu behar etxeko lanak eta itxaropena”. Jende asko ari gara hizkuntzaren alde borrokan eta borrokak emaitzak ematen ditu. Bestalde, beste jatorri batzuetako jendeak bereganatu du hizkuntza eta ezin dute

guk 40ko, 50eko, 60ko edo 70eko hamarkadetan menperatzen genuen moduan moldatu katalanez. Nolabaiteko bidesaria ordaindu behar dugu: katalan hiztun gehiago izateko maila jaitxi behar da pixka bat.

Zer esan nahi duzu?

Italian bizi izan nintzen, eta italieraz hitz egiten nuen, baina ez italiarrek bezala. Haiek oso pozik zeuden italieraz egiten nuelako, baina ezin nuen hitz egin haiek bezain ondo. Hemen

gauza bera gertatzen da. Jatorri askotako jendea daukagu (Txina, Latinoamerika, Ukraina, Errusia...). Ez dute guk bezala ikasiko katalana. Gabezia objektibo batzuk onartu beharko ditugu. Katalunian jaio ez diren milioi bat katalan hiztun gehiago nahi baditugu, onartu beharko dugu hizkuntza maila apalagoa izango dutela, ez dira arituko edoski izan balute bezala, ez daukate benetakotasun berdina. Ez naiz ezkorra, jende asko lanean ari delako. Borrokan

jarraitu behar da, eta itxaron behar dugu jende horrek hizkuntza bereganatuko duela, maitatuko duela eta hobetuko. Ni alde guztietatik katalana naiz, baina Ruaixtarak Okzitaniatik iritsi zirela dirudi, ziurrenik XVI. mendean, eta moldatu ziren. Orain gauza bera gertatuko dela itxaron behar dugu: etorri direnak moldatzen joan daitezela, katalan hiztun senti daitezela, hizkuntza defenda dezatela eta ahalik eta ondoen hitz egiten saia daitezela.

Hedabideek zein egiteko dute?

Errespetu handia diet hedabideei hainbat arrazoi tarteko. Hasteko, oso azkar egin behar izaten dute lan. Egunkarietan akatsak ikusten ditudanean ulertzen dut. Bigarrenik, hedabideak gizartearen isla dira. Hitz egiten den katalanak gabezia asko baditu, hedabideetan ari direnei ezin diegu oso diferente jokatzeko eskatu, haiek ere gizartearen parte dira. Ez dute mailarik hobere-na, baina ezin dugu askoz gehiago eskatu. Kazetariei –gauza asko jakin behar dituzte eta batik bat egunero-koari buruz– ezin diegu eskatu hizkuntzaren kalitatea ere zaintzea. Ezin dugu haltzara jo fruitu bila.

Zirujauari eskatzen diogu bisturia erabiltzen jakiteko. Ez al zaie maila bera eskatu behar lanbidean hizkuntza darabiltenei?

Ederra litzateke hedabideetan lan egiten dutenek hobeto hitz egingo eta idatziko balute. Baina kazetaritza ikasi dute, ez hizkuntzalaritza. Ezin diegu eskatu filologiako irakasle batek bezala idaztea.

Eta irakasleek zein eginkizun dute?

Hizkuntza irakasleak eta ikasgairak bat irakasten dutenak desberdin behar dira. Hizkuntza irakasleek euren buruei gehiago eskatu behar-ko liekete, baina hainbeste ikasgai ikasi behar izan dituzte... Hizkun-

“Katalunian jaio ez diren milioi bat katalan hiztun gehiago nahi baditugu, onartu beharko dugu hizkuntza maila apalagoa izango dutela”

tzaz gain gauza interesgarri asko daude eta denak ez dira hizkuntzalaria-riak. Etorkizunean, hobera egingo duten eta okerrera egingo duten gauzak ikusiko ditugu. Baina Fabra zen bezala, baikorra izan nahi dut.

Hain pragmatikoak bagara eta erreferenteak galtzen baditugu, bigarren eta hirugarren belaunaldiek ez al dute kalterik jasango?

Hedabideek belaunaldi berriekin bat egitea lortu behar dugu. Hizkuntza esoterikoegia, zailegia, goi mailakoegia egiten badugu ez dira identifikatuta sentituko. Forma jatorrago eta zuzenagoetara ohitu behar ditugu, baina bitartean ez daitezela deseroso sentitu. Eskatzen joango dira, galduta zeuden formak berreskuratzen joango dira. Hebrearrek hala egin zuten. Diasporan zeuden, haien herrialdera itzultzeko aukera izan zuten eta hebreera berreskuratu dute. Ez da zehazki gauza bera, baina badago antzekotasunik. Bataila bat galtzeko prest egon behar dugu, gerra irabazi nahi badugu. Gazteek eta etorkinek bizkarra ematen badigute

“Hizkuntza esoterikoegia, zailegia, goi mailakoegia egiten badugu ez dira identifikatuta sentituko bigarren eta hirugarren belaunaldikoak”

jai daukagu. Trebeak izan behar dugu. Pragmatikoak.

Hedabideetan, bikoiztutako elkarrizketetan honelako adierazpideak entzuten ditugu: “*cómo mola*”, “*tío, qué haces*”, “*qué chulo*”. Gure gazte hizkerarik ezin al dugu eduki?

Berriz diot. Iaioak izan behar dugu. Jakin behar dugu zenbateraino inposatu edo proposatu ditzakegun forma jatorrak. Asma ditzakegu, baina erabiltzaileek onartzeko prest egon behar dute. Luzera ehun irabazteko orain hogeitau galduta behar ditugu. Aurrera begira, beraiek berreskuratu ahalko dituzte forma jatorragoak edo berriak asmatuko dituzte. Soziolinguistaren batek esaten zuen: hizkuntzak ez-puruak dira. Katalana gaizki hitz egindako eta gaizki idatzitako latinetik dator. VIII. eta IX. mendeetan, latina zekitenak ikaratu egingo ziren haien garaikoen hanka-sartzeekin. Eta gu orain pozik gaude, hizkuntza eredugarria da. Nolabaiteko narriadura hizkuntzari datxekion kontua da. Hizkuntzak ez dira betiko, galkorrak dira, gu bezala.

Ez dadila hil...

Luzera hil egingo da, gauza guztiak bezala. 200 edo 300 urte barru... Apaizak bezala hasi naiz hitz egiten...

Orain kemenez gabilta ala erortzen ari gara?

Principat-en, hiztun kopuruari dagokionez, irabazten ari gara, baina kalitateari dagokionez, galeran gara. Beste eremu periferikoei dagokionez, nahiko kezkarria da, indar batzuek hizkuntza murriztea nahi dute, baita desagerraraztea ere. Lagundu egin behar diegu, baina Fabrak esan bezala, valentziarrek eta Balearrekoek haien politika erabaki behar dute. Ezin gara inperialistak izan. ■

Babeslea: Hondarriko Udala

Hondarribiko Udala